

קלאוזביץ לא גר כאן יותר

שמואל חרל"פ | 25 בספטמבר, 2024

מלחמת "חרבות בחר" החזירה לחזית הבמה את אמירתו של הגנרל הפרוסי קרל פון קלאוזביץ, שהמלחמה היא המשך המדיניות באמצעים אחרים. אמירתו של קלאוזביץ משמשת לביקורת כלפי ראש הממשלה בנימין נתניהו בגין הימנעותו מקביעת אסטרטגיה מדינית לסיום הלחימה ברצועת עזה והעיסוק "ביום שאחרי".

בה בעת, מתרבים והולכים הקולות הטוענים, שהמשך המלחמה היא למעשה האסטרטגיה של נתניהו, וזאת בגלל בעיותיו המשפטיות. כך, למשל, התבטא עפר שלח בשיחה עם גיא פלג (ערוץ 12, 19 בספטמבר), שעסקה בסירוב המוחלט לדבר על רגל מדינית כסיום למערכה צבאית. אין, לדעת שלח, מערכה צבאית ללא רגל מדינית. לדבריו, בעוד שלמדנו שהמלחמה היא המשך המדיניות באמצעים אחרים, החשש הוא שמבחינת נתניהו - המלחמה היא המטרה. לאור זאת, כדאי לנער את האבק מאמירתו של קלאוזביץ ולדון בה בהקשר הנוכחי.

במאה ה-19, כיבושי נפוליאון היו המודל להתפשטות טריטוריאלית. המלחמה הייתה, בהמשך לדיפלומטיה, אמצעי אחר, לגיטימי, להשגת נדל"ן והגמוניה אימפריאלית. מבחינה מוסרית, המלחמה הייתה ניטרלית. לעומת זאת, כשמדובר בדמוקרטיות מודרניות, המלחמה אינה סתם "אמצעי אחר", אלא רק "אמצעי אחרון", כשכלו כל הקיצין. מטרתה אינה הישג מדיני כלשהו אלא רק הגנה על הקיום או על אינטרס חיוני. מלחמה כזאת היא, בפשטות, מלחמת מגן. דמוקרטיות מנהלות רק מלחמות מגן נגד תוקפנות זרה.

בניגוד למלחמות מגן, מלחמה המנוהלת כ"המשך" המדיניות וכ"אמצעי אחר" להשגת יעד מדיני, טריטוריאלי או אחר, היא מלחמת כיבוש. מלחמות כיבוש מתנהלות תמיד על ידי משטרים סמכותניים. הן זרות לרוח הדמוקרטיה וצוברות עוינות והתנגדות בדעת הקהל ובאמצעי התקשורת. ולראיה, תמיכת מדינות המערב במלחמת המגן של אוקראינה מבטאת בדיוק את התנגדות המערב למלחמה הקלאוזביצית שמנהל ולדימיר פוטין באוקראינה. מבחינת פוטין, הפלישה לאוקראינה הינה מלחמת כיבוש, ומהווה המשך המדיניות של רוסיה הגדולה באמצעים אחרים.

במלחמת לבנון הראשונה, 1982, ישראל ניסתה, בפעם הראשונה ועד כה האחרונה, לנהל מלחמה קלאוזביצית. המטרה המדינית של תכנית "אורנים גדול" הייתה כינון סדר מדיני חדש במזרח התיכון באמצעות כפיית שלטון של הפלנגות הנוצריות על לבנון. רצח באשיר ג'ומאיל

חיסל את הפנטזיה הישראלית. ישראל שילמה מחיר יקר בגין התבוססות בביצה הלבנונית עד הנסיגה בשנת 2000 מרצועת הביטחון שביססה בשטח לבנון.

טבח ב-7 באוקטובר היה מלחמה קלאוזוביציית מובהקת של חמאס. שלטון הטרור של הארגון ברצועה יזם מלחמת כיבוש, בהמשך לחתירה האידיאולוגית-דתית שלו וביטוייה המדיני להשמדת ישראל. בתגובה, ישראל יצאה למלחמת מגן מול חמאס - מלחמת "חרבות ברזל", שהיא מלחמת אין ברירה. ואולם, כוחות ימניים, אנטי-דמוקרטיים, החברים בממשלת ישראל שבראשות נתניהו, שואפים להפוך את מלחמת "חרבות ברזל" ממלחמת מגן למלחמת כיבוש - למסע התנחלות ברצועה וסיפוחה לישראל.

ככל שישראל מוצגת בעולם כמנהלת מלחמת כיבוש בעזה, כך העולם הדמוקרטי מתרחק ממנה ורואה אותה כמדינה מצורעת. הקריאות לאמברגו צבאי על ישראל בצרפת, בריטניה וגרמניה עולות נוכח נחרצות הימין הקלאוזוביצי בממשלת הימין "על מלא" להמשיך במלחמת "חרבות ברזל" את מדיניות ההתנחלות, באמצעים אחרים.

כיום, לאחר פרשת פיצוץ הביפרים בידיהם ועל גופם של אנשי חיזבאללה - לכשעצמו הישג טקטי, מודיעיני ומבצעי חסר תקדים - רבים מחפשים את התכלית האסטרטגית שהיא ההישג המדיני. ההישג המדיני אמור להיות הסכם דיפלומטי שבמסגרתו יורחק חיזבאללה אל מעבר לנהר ליטני, ויסומן הגבול היבשתי בין ישראל ללבנון. אלא שההישג המדיני המיוחל, שהממשל האמריקאי מנסה לתווך, הוא ההיפך מתורת קלאוזוביץ. החתירה האמריקאית להישג מדיני, לכל אורך הדרך, נועדה במפורש למנוע מלחמה, שעלולה להתפתח למלחמה אזורית, ולא לקדם אותה, במגמה להפיק ממנה הישג מדיני.

אם מאמצי התיווך האמריקאי ייכשלו וישראל תאלץ לפתוח במערכה צבאית מול חיזבאללה, ישראל תנהל אז מלחמת מגן בתגובה לירי הרקטות והכטב"מים ששיתקו את הצפון מ-8 באוקטובר. מטרתה תהיה החלשה משמעותית, אם לא הבסת חיזבאללה, הרחקתו מקו הגבול לעומק לבנון והחזרת תושבי הצפון לבתיהם. מלחמת המגן של ישראל בחיזבאללה, כמו "חרבות ברזל" בעזה, תמחיש את העובדה שישראל מנהלת מלחמות מגן כתגובה לתוקפנות צבאית, ונמנעת ממלחמות כיבוש, על פי תפיסתו של קרל קלאוזוביץ.